

ЛИЧНОСТОВИТЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ КАТО ПРЕДИКТОР ЗА АДИКТИВНО ПОВЕДЕНИЕ

Соня Будева*

Представени са резултатите от изследване на зависимости от психоактивни вещества, като се прави опит за намиране на връзка между личностовите особености и адиктивното поведение. Получените резултати насочват към извода, че някои психологически черти на личността могат да играят роля на предиктори за адиктивно поведение при срещата си с негативните фактори на средата.

С получените данни може да се оформи един личностов профил на зависимите от психоактивни вещества.

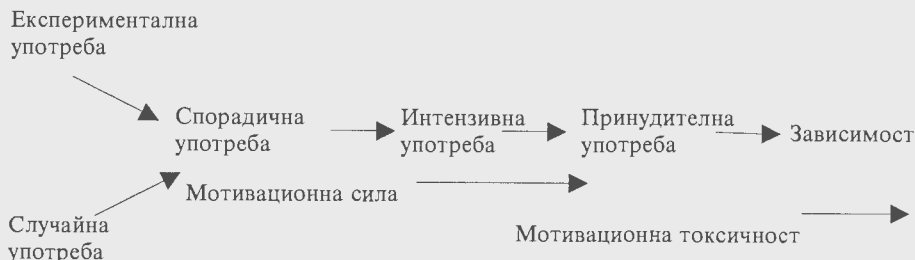
Въведение

Обяснението на злоупотребата с дроги обхваща различни перспективи, включващи класически и модерни психоаналитични, личностови, поведенчески, еволюционни и други теории. От прегледа на етиологичните теории може да си направим извода, че фокусът в последните години е насочен към диспозиционните теории, т.нар. трейд подход, според който индивидите притежават широк набор от предразположености (т.е. черти на личността), реагирайки по определен начин в различни ситуации.

Голям брой изследователи са на мнение, че определен набор от личностови черти предразполагат индивида към специфични модели на поведение. Тези личностови характеристики в комбинация с „подходяща“ социална среда са причина за създаването на зависимост. Развитието на адиктивното поведение се осъществява по два мотивационни пътя — търсене на позитивни или нови преживявания или самолечение на болезнени афективни състояния. И в двата случая фокусът пада върху особеностите на личността.

* Гл. ас. Соня Будева — ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“, катедра „Организация и методология на социалните дейности“.

Адрес за контакти: azs@abv.bg

Фиг. 1. Процесът на развитие на зависимостта (Jaffe, 1975)

Хипотезата на изследването е, че злоупотребата с ПАВ се провокира от предразположеността на психичната структура на индивида. Наркоманът започва да консумира дрога, защото е предразположен към зависимост, а не изпада в зависимост, защото започва да приема дрога. Тази предразположеност се определя от личностовите характеристики на индивида. Зависимостта е следствие от злоупотребата с дрога, като водещ фактор при нея вече е химическото действие на веществото върху мозъчните системи, регулиращи емоционалното състояние.

Употребата на психоактивни вещества може да бъде разгледана като процес, прогресиращ от експериментална или случайна, през спорадична, интензивна, принудителна употреба и се стигне до зависимост (Jaffe, 1975). В етапите на спорадична и интензивна употреба действа мотивационна сила, която в следващите етапи (принудителна употреба и зависимост) се превръща в мотивационна токсичност.

Причината за експерименталната и случайната употреба може да бъде всякаква — любопитство, натиск от приятели, негативни емоционални състояния до болка, начин за справяне с проблемни ситуации и др. За спорадичната и интензивната употреба обаче е необходимо да е налице някакъв предразполагащ интраперсонален фактор, който да играе ролята на подбудител, на мотивационна сила.

Предположенията, които правим за ролята на подбудителя, са фокусирани върху темпераментовите особености на личността и по-точно — невротип, импулсивност, търсене на усещания, склонност към риск, устойчивост на стрес.

С проведеното изследване си поставихме следните цели:

- Да се потърси наличие на личностови характеристики, които могат да бъдат приети за предразполагащи за развитието на адиктивно поведение;
- Да се разкрие, при срещата им с какви социални фактори механизъмът за злоупотреба с ПАВ започва да действа.

Метод

В изследването са обхванени общо 192 лица във възрастта от 18 до 40 години, разпределени в две групи — експериментална (ЕГ) и контролна (КГ). В експерименталната група бяха включени 92 респонденти с кли-